

jineoloji

Kadın Etrafında Geliştirilecek Bilim, Doğru Sosyolojiye Atılmış İlk Adımdır

Sayı: 2 *Bilim Kuram Dergisi* Haziran-Temmuz-Ağustos 2016

Fiyat: 10 TL

**KADIN
GERÇEĞİNE
DAYALI
YÖNTEM
VE HAKİKAT**

www.jineolojidergisi.com

BU SAYIDA...

- 5 | Editörden
- 8 | Güçlü ve Kurnaz Erkeğin Yöntemsel Serüveni / Çiğdem Doğu
- 18 | Eleştirel Bir Ataerki Teorisi Neden Gereklidir / Claudia Von Werlhof
- 25 | Toplumsal Sorunların Çözümünde Kadına Dayalı Araştırma Gerçeğinin Önemi / Ronahi Ararat
- 40 | Jineoloji MİRCEĞİNDEN ÖZGÜRLÜK Deneyimimize Bakmak / Şilan Mirkan
- 53 | Hakikat Arayışında Kuantumun Sunduğu Yöntem / Zöhre Bozacı
- 61 | İnsan Zihninin Analitik ve Duygusal Yönleriyle Hakikat ve Yöntem Arasındaki İlişki / Arin Viyan
- 68 | Xwebun Olmuş Kadın Gerçeğinde Hakikat / Zeynep Beydağı
- 75 | Yöntem Krizinin Nedenini ve Çözümünü Ararken Etik Kuram / Fatma Kaşan
- 94 | Modernitenin Bilim İdeologu Bacon ve Jineolojik Eleştirinin İhtiyacı Üzerine / Meral Çiçek
- 116 | Tarihsel Toplum-Toplumsal Doğa / Nilüfer Şahin
- 121 | Kadını Merkezine Almayan Eşitlik Özgürlük Mücadelesi Hakikate Erişir mi? / Elif Mercan
- 141 | Kadın Amacında Güneş Kadar Netse Yöntemini Bulur / Nagihan Akarsel
- 154 | Ortadoğuda Kadınlar Yöntem, Deneyim ve Hakikat Üzerine Düşünceler / Nadja Al Ali
- 159 | Ortadoğu'da Kadın Bilgeliğinin İzleri / Rabia Tamer
- 168 | Ötekinin İnşası / Şenel Karataş
- 176 | Jineoloji Söyleşileri / Serpil Sancar

SERPİL SANCAR İLE SÖYLEŞİ

'Feminist hareket olarak bir duraklama dönemindeyiz ve bunu aşabilecek en önemli itici güçlerden biri kürt kadın hareketi oabilir'

Nesrin Orun-Elif Berk

Araştırma ve çalışmalarıyla feminist hareketin önemli isimlerinden olan Serpil Sancar ile Türkiye'de feminist hareketin çıkmazları, yöntem sorunları, akademik alanda yaşadığı parçalılıklar ve sıkıntılar, Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi ile ilişkileri, beklentileri, Jineoloji ile ne anlatmak istediğimiz konusu başta olmak üzere oldukça kapsamlı ve güzel bir söyleşi gerçekleştirdik. Dergimizde bundan sonra da sürdüreceğimiz bu söyleşilerden ilkinin Serpil Hoca ile yapmak bizim açımızdan da anlamlı bir başlangıç olmuş, dergimizde böylesi tartışma zeminlerini oluşturmanın ve kendi kavram-kuram ve kurumlarımızı daha güçlü anlatmanın önemini ortaya koymuştur.

* Prof. Dr. Serpil Sancar (Üşür) Ankara Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi bölümünde öğretim üyesi. 2011'den bu yana Kadın ve Toplumsal Cinsiyet Çalışmaları Anabilim Dalı Başkanı. Ve 2003'ten bu yana Ankara Üniversitesi Kadın Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi (KASAUM) müdürü. Sancar, Siyaset Sosyolojisi, Küresel Siyasal Hareketler, Cinsiyet Eşitliği Politikaları, Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti, Feminist Kuramlar, Toplumsal Araştırma Yöntemleri konularında dersler veriyor. Kitapları İdeolojinin Serüveni: Yanlış Bilinç ve Hegemonya'dan Söyleme, Erkeklik: İmkansız İktidar, Bir Kaç Arpa Boyu adlı kitabın derleyeni ve yazarı.

Öncelikle bu sohbeti yapma imkanı oluşturduğunuz için Jineoloji Dergisi olarak teşekkür ederiz. Hocam Jineoloji tartışmalarını takip edebiliyor musunuz...

S.S. Yakından takip ettiğimi söyleyemem ama Jineoloji kavramıyla neyi anlatmak istediğinizi tam anlayamıyorum. Neden ayrı bir terminoloji kullanılıyor onu anlamaya çalışıyorum. Yani sizin söylediğiniz şeyler neye karşı, neyin yerine, hangi boşluk için, feminist teorinin ya da politikanın hangi boşluğunu doldurmak için böyle bir şey kullanıyorsunuz? Yeni bir şey üretiyorsanız bir boşluk vardır, elimizdeki analizler bir yerde işe yaramıyordu.

Jineoloji kendisini feminizmle karşılaştıran veya karşıt bir nokta üzerinden kurmuyor açıkçası. Tam tersine feminizmden de beslenerek, bütün kadın hareketlerinin ayrı ayrı alanlarda ürettiği bilgileri, verileri toplayıp bütünlüklü olarak analiz edip, sadece akademiye veya ilgili alanı çalışan kadınlara değil, doğrudan tüm kadınlara sunacak şekilde inceleyen, hem politikalarını hem de geliştirdiği, açığa çıkardığı teorileri tüm kadınların yaşamına geçecek, yaşamını dönüştürecek eksende ele alan, bunu yaparken de kadınların deneyim ve birikimlerinden, mücadelesinden beslenen bir kadın bilimi olarak düşünebiliriz.

S.S: Sizin feminizm dediğinizle benim anladığım feminizm aynı değil o zaman. Çünkü söylediğiniz şeylerin feminizmde karşılığı var. Feminist metodoloji üzerinden bakarsanız o bütünlüklü dediğiniz şey deneyim üzerinden ya da iktidar ilişkileri üzerinden açıklanıyor. Zaten feminizm bunu yapıyor. Feminizmin kendisi zaten gündelik pratikten çıkan bir şey değil mi? Politik bir hareket her şeyden önce. Onun ideolojisi var, teorisi var, epistemolojisi var; bu pratiğin sonuçları...

Bütün bunların yanında, başta bizim coğrafyamızdan, Ortadoğu'dan doğru kendi bilgisini üretme, kendi kavramlarını oluşturma amacı var. Farklı kadın hareketlerini, farklı politik ve kuramsal argümanların hepsini birbiriyle buluşturabilecek, birbiriyle konuşabilecek; ideolojik ve analitik zeminini kapitalist modernite, devlet ve iktidar çözümlemesine dayandıran, politikası ise kadın devrimini başarıya ulaştırmak olan bir kadın bilimi olarak tanımlıyor. Şu an için kesin bir tanımlı, sabit ve net sınırları olan bir bilim olarak değil, tüm kadınların yaşamına geçecek bir bilimin tartışma zemini olarak düşünebiliriz.

S.S: Siyasi bir tartışma platformu olabilir tabii ama açıklayıcı analitik bir kavram gibi mi kullanıyorsunuz, böyle bir şey bana çok doğru gelmiyor...

Batı dışındaki toplumlarda kadınların kendilerini verili feminizm içerisinde tanımlayamadıkları ya da feminizmin ürettiği kavramların, geliştirdiği araçların yürüttükleri kadın mücadelesini tam olarak karşılayamadığı gerçeğiyle birlikte batı feminizmine epey eleştiri gelmiştir. Bu eleştiriler sayesinde feminizm kendini dönüştürerek kapsama alanını genişleterek üçüncü dalga feminizm haline gelebildi. Yeni ortaya çıkan ve kendini farklı tanımlayan her kadın mücadelesi,

kadınların yeni bilgi ve kavram üretmesi karşısında zaten feminizm var, yeni kavram ve hareketlere gerek yok yaklaşımı ne derece doğrudur?

S.S: Hayır, kesinlikle itiraz ederim böyle bir şeye, çok doğru değil. Tabii o coğrafyada farklı bu coğrafyada farklı geliyor. Her coğrafyada farklı gelişmesi son derece doğal. Bu coğrafyada da feminizmi kullanarak farklı bir şey geliyor. Batı feminizmi her şeyi çözmek zorunda değil. Kendi yaşamadıkları bir pratik üzerinden konuşmak durumunda değiller. Konuşsalardı tam tersine kötü bir şey olurdu. Konuşanlarda çok eleştirildi biliyorsunuz oryantalist, sömürgeci diye yaftalandılar.

Akademi üzerinden konuşursak disiplinlere ayırma ve disiplinlerin birbiriyle ilişkisinin kopması üzerinden akademiye getirilen bir parçalılık eleştirisi var. Buna dönük hem politik hem akademik olarak çeşitli yöntem önerileri geliştirilmiş, çaba içinde olunmuştur. Buna rağmen parçalı yaklaşımın yansımalarının devam etmesini nasıl değerlendiriyorsunuz?

Artık mevcut feminist akademik yaklaşımların hemen hemen hepsi çok interdisipliner. Klasik disiplinlerlik neredeyse kalmadı gibi. Bunun bazı pratik nedenleri de var ama her şeyi bir arada araştıramıyorsun. Bütünün bir parçasını daha derinlemesine araştırıp, sonra onları birleştirmek gibi epistemolojik problemler var.

S.S: Artık mevcut feminist akademik yaklaşımların hemen hepsi çok interdisipliner. Klasik disiplinlerlik neredeyse kalmadı gibi. Bunun bazı pratik nedenleri de var ama her şeyi bir arada araştıramıyorsun. Bütünün bir parçasını daha derinlemesine araştırıp, sonra onları birleştirmek gibi epistemolojik problemler var. Siz klasik disiplinlere bölünmüş bilimsellik anlayışı feminizmi de etkiledi diyorsunuz, yanlış anlamıyorsam. Feminizm de sosyoloji, edebiyat, biyoloji, siyaset gibi ayrı alanlardan gelerek, oradan baktı. Oradan bir eleştiri üretti dolayısıyla bütüncül bir harita çıkartamadı, diyorsunuz. Bunun yansımaları devam ediyor diyorsunuz peki devam eden şey ne, örnekleyebilir misiniz? Gündelik siyasi pratiğe yansımaları nedir mesela o parçalılığın? Biz feminist siyasi pratikte nasıl bir şey yaşıyoruz?

Şunu görebiliyoruz mesela ortak paydanın açık, belirgin olarak kadın olmadığı konularda bir araya gelip politika üretmenin koşullarını zorlaştırıyor. Örneğin devlet şiddetinin kadına dönük şiddetle olan ilişkisinin tanımlanması ve buna dönük pratik politika üretilebilmesi için kadın örgütleri uzun yıllar tartışmak zorunda kaldı.

S.S: Kadın siyaseti kurmak, onu becermek meselesi bu. Onun analizi çoktan yapıldı. Militarizme yöneltilen feminist eleştirinin tarihi 80'lere, 70'lere gidiyor. Bu eleştiri vardı, ama bize çok geç geldi. Hala da tam olarak geldiğini düşünmüyorum.

Akademik feminizm, sosyal bilimlere katkısı noktasında sosyal bilimleri ne derecede dönüştürebildi genel olarak?

S.S: Uzun bir cevap gerekiyor buna. Dönüştürdüğü kadar dönüştürdü aslında. Şunu diyebiliriz feminist literatürde aradığımız bilgiyi bulabiliyoruz. Önemli olan bu bilgiyi kadının hayatını dönüştürücü bir biçimde nasıl kullanacağı. Siz sorunu feminist teorinin içinde, akademinin içinde arıyorsunuz. Buralarda fazla yapılacak bir şey yok. Bu bilgiyi biz kadının hayatının içine kadar nasıl taşıyabiliriz?

Doğru, bilginin nasıl kullanıldığı meselesi değil sadece, nasıl oluştuğu ve hangi kanallarla dolaşıma girdiği de bir sorun. Özelde, günlük yaşamda, benim annemin, sizin teyzenizin fizik bilimiyle, kimyayla, ekonomik alanla, sosyolojiyle, mühendislikle çok bir derdi yok. Ama aslında bütün bunlar onun dolaylı olarak yaşamını etkileyen şeyler ve üstelik oluşumunda onun da payının olduğu şeyler. O nasıl vakıf olacak o bilgiye?

S.S: Akademik bilgi, kendiliğinden sıradan insanın hayatına dönüşmez. Arada bir sürü araçlar lazım. Bu araçlar politik aktörlerdir. O bilgileri alıp gündelik hayatta insanın hayatını dönüştürecek bilgilere dönüştürmeleri lazım. Bu, politikanın işidir. Akademik bilgi sadece kendi özel diliyle konuşur, senin annen onu okusa da bilse de o bilgiyi anlamaz, çünkü akademisyen eğitiliyor, o dil öğretiliyor. Daha soyut ve kısa konuşabilmek için teorinin dili gereklidir. Dolayısıyla ara dönüştürücüler şart. Bunlar Türkiye'de zayıf.

Kadın bakışıyla örülmüş bir bilim veya kadını bütünsel sosyolojik bir varlık olarak ele alan bir kadın bilimi geliştirilemez mi veya geliştirilirse bunun bize, kadınların yaşamına, kadın hareketine katkısı ne olur ya da olmaz sorusuna ne dersiniz? Gelişen aşamada yapılan bütün çalışmaları sahiplenerek bu noktanın bir adım ilerisine geçemez miyiz?

S.S: Burada ciddi problem var. Bir kere kadın diye tek bir özne söz konusu olmadığı gibi bilim diye de böyle tek, topyekûn bir şey yok. Kadın bilimi diye bir şey olabilir mi? Öyle bir şey olabileceğini varsayıyorsunuz. Niye böyle bütünlüklü bir bağlam içinde ele alıyorsunuz ki ben bunun kendisini çok sakıncalı görüyorum. Epistemolojik problemler var, çok özcü bir tanım, tekçi bir tanım bu.

Özcü, tekçi tanımlara eleştirel yaklaşır jineoloji. Ancak bütün farklılıkları, özgünlükleri gözeterik de ortak bir "kadın" ve "bilim" tanımının yapılabileceğini düşünüyoruz.

S.S: Ama bu bir bilim meselesi değil, politika meselesi. Genetik bilimindeki feminist eleştiriyi alıp siyasete katma becerisini gösterecek olan politik aktörlerdir.

Bu bilgiyi biz kadının hayatının içine kadar nasıl taşıyabiliriz, bu da örgütlenmeyle, siyasetle olacak bir şey. Siz bütün, bütüncül diyorsunuz da ben ondan bir şey anlamıyorum. Hatta tehlikeli bir şey anlıyorum, çok problemlili bir şey.

Bütünlükten kastımız teklik değil, ilişkisellik, bağlamsallık...

S.S: Şimdi oldu. Bütün olmak epistemolojik olarak da politik olarak da tehlikeli bir şeydir. Yekpare olmak, birbiriyle ilişkili olarak hareket etme, bir şeyle bütün her şeyi açıklar olmak. Bir kuramın öyle bir kavram seti olacak ki bütün bilimler alanındaki bulguları anlatacak. Bütüncül bilim, kadın bilimi dediğiniz bana böyle şeyler çağırıyor. Farklı alanlardaki bilimsel tartışmaların, feminist katkıların kadınların yaşamını etkilemesi politika yapma becerisi ile ilgilidir. O genetik bilimindeki feminist eleştiriyi alıp siyasete katma becerisini gösterecek olan politik aktörlerdir. Bunun yapılamıyor olması feminist siyasetin beceriksizliği ile ilgili bir şey. O zaman siyaset konuşacağız, bilim değil. Esas sorun burada, feminist analizde feminist bilimde bir problem yok her şey aşağı yukarı tartışılıyor, konuşuluyor. Ama biz bunu ne kadar gündelik hayatımızı dönüştürücü bir politik pratik hale dönüştürebiliyoruz mesele. Bunun siyasi mekanizmaları yok ya da yetersiz.

Zaten yapılan şeye baktığımızda bilim ve siyaset ayrı ele alındığı için "bilim kuram geliştirir, feminist siyaset de o kuramı alır ve pratiğe dönüştürür" dediğimiz için sorun çıkmıyor mu? Analiz ve pratik arasındaki bakışımı, beceri veya becerisizlikle sınırlandırabilir miyiz?

S.S: Biz ayrı ele almıyoruz ama. Bu bilimi üretenler kendi siyasi pratiklerinden üretmişler, feminist teori feminist pratikten çıkıyor. Diyelim ki 1970'lerde ev içi emek eleştirisi ya da cinsel özgürlük eleştirisi, aile eleştirisi nereden çıkıyor Amerikan beyaz orta sınıf kadınların aile mitinin çöküşüyle ortaya çıkıyor, kadınlar evde oturup çocuk büyütmeyle nefret eder hale geliyorlar ve eleştirmeye başlıyorlar. Ev kadınlığının eleştirisi, bunun bir özgürlük olmadığı, bir orta sınıf beyaz kadın miti olduğu eleştirisini geliştiriyorlar. Bu yaşamın pratiğinden çıkan bir şey. Deneyim üzerinden gelmeyen kuram, kuram olmaz. Kuram oturup da masa başında icat edilen bir şey değildir.

Mücadelenin dönüp mevcut bir kuramı etkilemesi de önemli bir nokta. Örneğin Marksizmin sınıf kuramının cinsiyet körlüğüne dair kadınların eleştirileri, müdahaleleri ve mücadeleleri kuramın kendisini de etkiledi yani geliştirdi.

S.S: Kadınların müdahalesiyle gelişen marksizm değil, o artık feminizm oluyor. "Bu alan benim ilginin dışında, kabul ediyorum ama ben ona bakmıyorum, ona siz bakın sonra birlikte konuşalım" gibi bir şey söylüyorlar Marsistler; söylediler daha doğrusu. Hala körlük var yani. Çünkü hiç bir Marksist kategori hala toplumsal cinsiyeti içine alan bir analiz yapmayı beceremedi... Emek, sınıf kategorisi cinsiyetsizdir.

Bütünlüklü yaklaşım derken kastettiğimiz biraz da bu ilişkiselliği gören ve değerlendiren bilimsel bir yaklaşım.

S.S: Bilim, daha doğrusu eleştirel düşünce öyle gelişmiyor ama. Bilim çok iddialı bir laf, eleştirel düşünce demek daha doğru. Yani bir şeyi eleştiriyorsun, daha böyle spiral bir zıplama hali oluşuyor. O orda kalıyor artık, yani marksizmin emek kategorisi kısmi analitik değeri olan bir şeydir. Sadece kendi sınırını içinde açıklama gücü var. Onu alıp toplumsal cinsiyete uyarlayamazsınız mesela... Doğrusu ev içi emek hala bir sömürü kategorisi olarak tanımlanmıyor. Sınıf siyasetleri ev içi emeği müttefik bir alan olarak görmüyor. Sömürülen bir emek türü olarak görmüyor siyaseten. Feminizm zaten buradan doğuyor, eğer bu yapılmış olsaydı, Marksizm bunu başarmış olsaydı feminizm doğmazdı.

Ben sizin ne dediğinizi daha iyi anlamaya başladım şimdi. Ama dediğiniz şeylerin içinde bir şeyler beni rahatsız ediyor, bütüncül bilim, kadın bilimi bana problemleri geliyor. Bunu burada bırakalım, kadınların toplumun bütün diğer sömürülen ezilen kesimlerin pratikleriyle ilişkilendirecek bir yapıyı demek istiyorsanız anlaşılır olur benim açımdan. Bu da bir siyasi pratik içinde anlamlı olur.

Teori ve pratiğin ilişkisine baktığımızda birbirinden farklı görünmesine rağmen hiçbir alanı birbirinden bağımsız, tek başına değerlendiremeyeceğimizi söylüyoruz. Ayrıca tarihsel olarak ele aldığımızda iktidar yapıları bilimsel, felsefi, dini vs kuramları zihniyet yapılarımızı değiştirmek, etkilemek için kullanmamışlar mıdır?

S.S: Tamam, bu öyle zaten. Dünyada geliştirilmiş feminist düşünce aşağı yukarı her konuda işe yarar bir şeyler söylüyor. Sorun orda söylenenlerin eksikliğinde değil, sorun bizim o pratiklerle, o düşünceyle ilgimizin olmaması, bilgimizin olmaması, ya da çok sınırlı olması. Farklı kadın mücadeleleri, deneyimleriyle ve oradan çıkan bilgiyle ilişkimizin olmaması. Bazı alanlarda kafamız çok kapalı, kimlikler var, ideolojiler var. Yasaklar var kadınlara.

Bu noktada bunun kavramlarını da oluşturabilmek önemli. Biz kavram olarak 'kadın özgürlük mücadelesi', 'kadın devrimi'ni kullanıyoruz mesela. Muhtemelen sizin çok büyük göreceğiniz kavramlar bunlar. Ve kadın özgürlük mücadelesinin orta sınıf karakteriyle başarıya ulaştırılamayacağını savunuyoruz. Sınırlarını zorlasa da feminizmin geleneği belli. Feminizmin kadın mücadele dinamiklerinin tümünü kapsayamayacak olmasından ötürü yeni kavramlara ve yöntemlere ihtiyaç yok mu?

S.S: Feminizm bir orta sınıf kadın pratiğidir. Öyle doğdu, çok da dönüşemedi. Bunda haklısınız. Ama Latin Amerika'da yoksul köylü hareketlerine, oradaki gerilla hareketlerine baktığımızda bir kısmı gayet patriarkal, bir kısmı ise gayet feminist. Bazı yerlerde kadınlar bunu becerdiler. O feminist bakış açısıyla o yoksul köylü mücadelesini, gerilla hareketlerini bağdaştırabildiler. Dediğim gibi bu bir siyasi mücadele pratiği, yapabilme meselesi. Latin Amerika feminizmi gayet yoksul köylü hareketinden, gerilla hareketinden çıktı. Latin Amerika'da orta sınıf beyaz kadın feminizmi güçlü değil. Oranın feminizmi öyle. Ne bileyim, Asya feminizmi var, ama konu Ortadoğu ise çok özgün bağlamlarda tartışmak lazım. Mesela Latin Amerika'da anti-kapitalist mücadele yoksul köylülük temelli oluyor burada İslam temelli oluyor. Tırnak içinde 'anti kapitalizm' yani...

Örneğin Ortadoğulu kadınların talepleri ve mücadeleleri bir yandan feminizme içkin ama feminizmi aşan yanları da var. Buna rağmen bu kadın mücadeleleri kendilerini feminist olarak tanımlamıyor. Bu da feminizmin kendisine dert edinmesi gereken bir sorun olarak durmuyor mu?

S.S: Bu niye bir dert olsun ki kendini öyle tanımlamak istiyorsa, zorla başka birşey yaptırtamazsınız. Çünkü feminizmle aralarında bir mesafe var. Neden çünkü feminizm, bence çok doğru bir nokta bu, hakikaten çıkış noktasında cinsel özgürlükler, aile ve evlilik eleştirisi, kadın bedeninin araçsallaştırılmasına karşı büyük bir direniş ile tanımladı kendini. Ortadoğu'da nerde var? Şu ülkede ne zaman bekaret kontrolüne karşı ciddi bir şey oldu? Ne zaman evlilik dışı ilişkinin açıkça meşru olarak savunulduğu, evlenmiyorum evet buradayım, böyleyim diyebilen bir kadın hareketi oldu? Evlenmiyorum ama çocuk doğuruyorum diyebilen...

Bunlar farklı kavramlara ve analizlere ihtiyaç duyduğumuzu da göstermiyor mu? Bahsettikleriniz biraz da sınıfsal meseleler.

S.S: Sınıfsal ve ideolojik bunlar. Aile ve cinsellikle bu coğrafyanın bir derdi var, çünkü bu alanı tutan İslam dini diye bir şey var. İslam diniyle, feodaliteyle yüzleşmeden, erkek egemenliğiyle birebir yüzleşmeden olmaz... Bunlar kesinlikle kabul edilmiş bir şey değil, bakmayın siz bu lafların çok edildiğine en radikal siyasi hareketler bile bu konuda gayet muhafazakar.

Tamam doğru ama sırf bu konulara girmiyor veya mücadelesini feminist argümanlarla tanımlamıyor diye buradaki çok güçlü kadın hareketlerini sadece 'feminist' değil üzerinden değerlendirmek ne kadar doğru? Bahsettiğiniz konular önemli olmakla birlikte, kadın özgürlüğünün bir parçası. Bunun birincil derece önemli başka parçaları da var.

S.S: Tamam kadın güçlenmesi var ama güçlenmek başka bir şey, özgürleşmek başka bir şey diye tanımlıyoruz başından itibaren. İslam da kadınları güçlendiriyor. Kendisine feministim demiyorsa demiyordur ve bence hakkı vardır. Çünkü feminiz-

Aile ve cinsellikle bu coğrafyanın bir derdi var, çünkü bu alanı tutan İslam dini diye bir şey var. İslam diniyle, feodaliteyle yüzleşmeden, erkek egemenliğiyle birebir yüzleşmeden olmaz...

min olmazsa olmazı olan bir takım temel özgürlük alanlarını, eleştirel bakış açılarını benimsemiyor. Ama feminizm bu. O adı başka kadın hareketi olsun bu da feminizm olsun; ne olacak ki. Her şeyi feminizmin içine sokmak zorunda değiliz. Herkesi tekleştirerek, tek bir çatı altında toplamak zorunda değiliz. O öyle olsun bu da böyle olsun. Bunların kendi aralarındaki iletişime, etkileşime bakalım. Açık ki bütün kadın hareketleri şöyle ya da böyle feminizmden etkilendiler, oradan öğrendiler kadın haklarını, kendi kendilerine icat etmediler. Feministlerden öğrendiler ama çoğu ile feminizm arasında bir mesafe var. Bu hareketler aileye karşıyım, evliliğe karşıyım falan demiyorlar. Çünkü burada kendi cemaatleri, topluluklarıyla bir bütünleşme problemi var. Onlar bunun dışına düşmek istemiyorlar. Bir etnik kimlik meselesi var; dini kimlik meselesi var. Böyle birşey yaparlarsa o topluluklardan, sosyal çevrelerden dışlanacaklar. Kendi cemaatlerini, topluluklarını, kimliklerini dönüştürmüyorlar. Onun yerine bundan vazgeçip daha uyumlu bir tarzda eklemlemeye çalışıyorlar.

Bunlar biraz güç ilişkileriyle de ilgili tabii. Ama bunlar farklı kavramlarla da tartışılıp dönüştürülebilir. Örneğin Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi, evliliği, evlilik kurumunu, aileyi çözümlenmiş, ailenin demokratikleştirilmesi, özgür eş yaşam gibi onlarca yeni kavram ve hatta örgütlenme ile çok daha cinsiyet eşitlikçi, kadın odaklı süreçler olarak inşa edebiliyor mücadelesini. Bu yüzleşmenin tek bir formülü, yöntemi veya tanımlaması olabilir mi veya bunlarla yüzleşmeyi belirli kalıp ve ezberlere indirgemek ne kadar doğru?

S.S: Yazılan Türkçe kaynakları takip edebildiğim kadarıyla bu yüzleşmeyi göremiyorum. Kürtçe bilmiyorum, Kürtçe kaynaklar varsa, ki vardır, onları takip edemedim, belki onlarda bu yüzleşmeye dair somut tartışmalar, kapsamlı politikalar olabilir, ama bilmiyorum. Cinsel özgürlükle, evlilikle yüzleşilmedi bu topraklarda. Böyle kapsamlı bir tartışma, tepkiye dönüşecek bir politika yok. Aynı Türkiye'deki feminist hareketin kopyası gibi bence.

Okuma fırsatınız olmamış belki, aynı kavram setleri ile konuşmuyoruz ama özgür eş yaşam kuramı tartışmalarında bütün bu evlilik, aile, cinsel özgürlük gibi meseleler cinsiyetin ötesinde, sistemsal sorunlar olarak ele alınıyor. Cinsiyetçiliği ve mülkiyetçiliği vs. ataerkil, devletçi, tahakkümcü sistem bağlamında çözümlenmeden özgürleşme sağlanabilir mi diye soruluyor. Jineoloji'nin dertlerinden en önemlisi de özgür eş yaşamın geliştirilmesi.

S.S: Varsa böyle çalışmalar elbette okurum, sevinirim. Ama tabii tartışılıyor da ne kadar hayata geçiyor onu bilemiyorum. Bunların dert edilmesi çok iyi çünkü bunlar dert edilmeden kadın özgürlük hareketinden bahsedilemez, kadın bedeninin, cinselliğinin özgürleşmesi gerçekleşmeden olmaz.

Öyle ya da böyle bir şekilde bütün kadınları kesen, farklı deneyimleri var. Çokça konuşuyoruz. Bir kadın profesör de olsa, ev kadını da olsa şiddet görebiliyor. Onları ortaklaştıran, ortak noktada buluşturan benzer şeyler var. Bizim bütün yani büyük harfle kadın dediğimiz noktanın temeli de bu aslında.

**Diğer taraftan; İstanbul'daki bir kadının anlam dünyası, kendi bedeni ile ilişkilene-
mesi ile Geve'de (Yüksekova) yaşayan bir kadının kendi bedeni ile ilişkilene-
mesi ne kadar aynı kelime ve kavramlar üzerinden tanımlanabilir, kavramsallaştırılabilir?**

S.S: Söylediğin şeye kesinlikle karşıyım, çok tehlikeli bir şey çünkü. Bu kadınları çok ayrıştıran bir düşünce. Kadın bedeni üzerinde farklı iktidar pratikleri, farklı kültürel pratikler var ama eninde sonunda hepsinin bedeni bir şekilde, İstanbul'daki de, Geve'deki de. Ama bunların hepsini patriarka kavramı kapsıyor; açıklıyor. Evet, kadınların farklı deneyimleri var. Ama bunların hepsi erkek egemenliği üzerinden şekillenen iktidar pratikleri. Biri çocuk doğurmak üzerinden, ötekisi bekaret üzerinden, ötekisi boşanmama üzerinden, ötekisi talepleri üzerinden, evlenmeden birlikte yaşadığı diye. Ama hepsi aynı yere gidiyor. Cinselliğin denetimi, erkekle ilgili yani. Feminizmin temel derdi budur zaten. Şöyle ya da böyle, şu sınıftan ya da bu sınıftan deneyimlediği bir ezilme pratiği, iktidar pratiğidir.

Şunu söyleyeyim, bu 90'larda feminist metodoloji, feminist araştırmalar içinde feminist deneyim, "buluş noktası" yaklaşımıyla formüle edilmişti. Her kadının bunu deneyimlemesi farklıdır. Bunun için gideceksin, bakacaksın kadın nerede yaşıyor; onun yaşamının içinden, onun gözünden hayata bakacaksın; bunu yapmıyorsan, o empatiyi kuramıyorsan senin yaptığın şey feminist araştırma falan değildir. Onun bilgisini üreteceksin. Onun için 1990'lardan bu yana orada yaşayan kadınların şusu, burada yaşayan kadınların busu... Feminist araştırmaya baktığın zaman bu o kadar çok yapılmış ki, bu deneyim farklılığı çok fazla ortaya çıktı. Yani buradan çıkan bir sonuç var. Buradan da postyapısalcı iktidar analizleri çıktı; o iktidar pratikleri nasıl kavranılır ve dönüştürülür meselesi bağlama göre değişiyor. Bundan sonra da kesişimsel (Intersectional) yaklaşım çıktı; daha sonra da "queer" politikası çıktı. Sürekli, deneyimin nasıl değişken olduğu gösteriliyor. Kadınların deneyimlerinin içinden konuşmak bu yaklaşımların temeli... Kendi adına konuşmayı sen öğretmiyorsun, o keşfediyor. Keşfedici araştırma, feminist araştırma dediğimiz şey; sen onun içinde olduğu durumu ona göstermiyorsun o kendi kendine var oluşunu değiştiriyor. Kendi hayatıyla ilgili algısını, bilincini değiştiriyor.

Önemli bir deneyimi ve tartışmayı ifade ettiniz. Pratiğe baktığımızda şöyle bir handikapla karşı karşıya kalabiliyoruz; neredeyse iki kadın arasında bağ kurulamayan, ortaklık kurulamayan bir zemine doğru gidebiliyor. Büyük harfle kadının eleştirisini yaparken, farklılığın, özneliğin bu derece vurgulanması, ayrıştırmaya dolayısıyla ortaklık kurulamayacak bir zemine kayma tehlikesi de taşıyor mu?

S.S: Hayır bunun üzerinden düşünmemek gerekir. Tam tersine Feminist teori bunu reddederek tartıştı, ilerledi. Teorik olarak çözülmüş bir problem bu. Birçok dünya pratiğinde de örnekleri var. Deneyimler arasında bağ kurulamaması, ortaklaştırılmaması kadın siyasetinin beceriksizliğiyle ilgilidir. İki farklı kadın grubu arasında ilişki kuramama, birbirini görmezden gelme meselesinin beceriksizliğinin nedeni bu aslında. Teorinin eksikleri olabilir ama bu meseleler teorik analizden değil pratiğin problemleridir. Türki-

ye'de yapamıyoruz bazı şeyleri. Neredeyse üstünden 20 yıl geçmiş meseleler aslında bunlar. Ama biz Türkiye'de bir şeyleri yapamıyoruz, siyasetini yapamıyoruz.

Belki de bunları imkansız kılan tam da bunların farklı kategorilerle farklı tanımlamalarla yapılıyor olmasıdır. Bu noktada da kavramları darlık ve sınırlılıklarından kurtarmak önem kazanıyor. Güçlü bir ortak siyaset tartışması, aslında sadece pratik değil, teorik alanın da karşılıklı etkileşimiyle olmaz mı?

S.S: Ama bu iletişimi önleyen meseleleri ön plana almak lazım. Neydi önce modernist Kemalist yaklaşım Türk ve Kürt kadınlarının iletişimini, etkileşimini engelliyordu. Kürt kadın hareketi ciddi bir modernist Kemalist eleştirisi getirebildi ve bu üstten bakan ezberleri büyük ölçüde kırdı. Feministler de büyük ölçüde Kemalist hareketi bir eleştiriyeye tabi tuttular. Aslında Türkiye'deki feminizmin arka planında büyük ölçüde Kemalizm vardı. Feminizm kendisinin beyaz Türkçülüğü ile biraz hesaplaşabildi, ya da hesaplaşabilenler hesaplaştı diyelim. Çünkü burada Kürt kadın hareketinin feminizme getirdiği önemli bir eleştiri var; 'siz beyaz Türk aydınlanmacı Kemalist kadınlar olarak Kürt kadınlara nasıl baktınız?' 1990'ların sonlarındaki 2000'lerin başındaki bu eleştiri yerinde ve iyi bir eleştiriydi. Dolayısıyla o eleştirinin ertesinde feministlerle Kürt kadınları arasındaki ilişki çok güzel kapılar açtı, birlikte bir sürü şeyler yapıldı. Açılan o kapıdan hala da güzel işler yapılıyor aslında.

Fakat bu güzel işler, yani ortaklaşmaların daha çok pratik alanda, ya da güncel siyasetin eylem ve etkinlik alanlarıyla sınırlı kaldığını düşünüyor musunuz?

S.S: Başka alanlar içinde de yapılıyor aslında. Örgütlenmelerde vardı ve hala da var benim bildiğim. Ama tabii ki aşılmamış meselelerde var. Bu meselelerin başında haklı şiddet-haksız şiddet, haklı savaş-haksız savaş meseleleri geliyor. Bunlar ortada duruyor çözülmeden...

Bu meseleler feminizmin kendi içinde de çözdüğü meseleler değil, bu konulara dair farklı feminist yaklaşımlar söz konusu örneğin. Fakat dünyada şiddet meselesi Türkiye'deki gibi keskin sınırları olan bir bağlamda

Kürt kadın hareketi ciddi bir modernist Kemalist eleştirisi getirebildi ve bu üstten bakan ezberleri büyük ölçüde kırdı.

tartışılmıyor. Örneğin 'her türlü şiddete karşı olmak' gibi kategorik tutumların çoğu durumda soyut ve hatta apolitik bir söylem ve tutum olduğunu savunan feminist yaklaşımlar da var. Kürt kadın hareketinin de itirazı bu yönlü aslında.

S.S: Doğru feminizm de kendi içinde çözmedi. Feminizmin kendi içinde az çok bir görüşü var. Feministlerle Kürt özgürlük hareketinin uzlaşmadığı konular bunlar. Dünyada da bu çözülmüş değil aslında. Ama Türkiye'de bu kadar keskin sınırlar içinde tartışılması Türkiye'deki şiddetin türüyle de ilgili. Buradaki şiddet türü 19.-20. yüzyıl tarzı bir şiddet. Dünyadaki tartışmalar biraz daha postmodern şiddet tartışmalarıdır.

Türkiye gibi kadınların yoğun şekilde şiddete maruz kaldığı ve feminist hareketin/kadın hareketinin enerjisinin büyük kısmını buna harcadığı ama pek bir sonuç alınamadığı bir ülkede yaşıyoruz. Sadece bu noktadan bakarsak bile, feminist hareketin şiddeti belirli dar kalıplara indirgediği, bütünlüklü bir şiddet analizi yapmadığını, bunun en azından tartışma götürür bir soru olduğunu düşünüyoruz. Burada şiddetin yaşamsal ile olan bağından bahsediyoruz. Şiddetin yoketiği, öz savunmanın ise yaşamak ve yaşatmak boyutunda olduğu durumu, yasa'dan ziyade meşruluk temelinde, siyasalın içinden, siyasallığın kurucu bir unsuru olarak tartışmak gerekmiyor mu?

S.S. Ama şiddet yaşamsal dediğinizde tüm tartışmayı baştan kapatmış oluyorsunuz. Ben bu dönemde böyle bir şey tartışmam diyorsunuz. Bu coğrafyada bu zamanda dediğinizde şiddeti tartışılır kılmanın, bu sorunu açmanın önündeki en büyük engeli koymuş olursunuz. Tabi ki karşılıklı bir kapatma bu. Siz bunu pratik güncel bağlarla tartışalım diyorsunuz, evet tam da bu bağlarla tartışılmalı bence. Haklı şiddet nedir mesela. Kürt kadın hareketi, hatta genel olarak Kürt Özgürlük Hareketi ve feminizm, muhalif, eleştirel hareket arasında bu tartışma aşılmadıkça bir ortaklık kurmak yüzeysel ve güncel ortaklık dışında bir yere varılamaz.

Son zamanlarda kadınlar cephesinde yoğun bir şekilde Öz savunma, meşru savunma tartışmaları yürütülmekte ve verimli tartışmalara evrilmektedir. Belki meseleyi, haklı şiddet-haksız şiddet sarmalında değil, şiddete karşı öz savunma/meşru savunma geliştirme hakkı, hatta zorunluluğu üzerinden tartışmak daha anlamlı olur. Öz Savunma bağlamında bu tartışma kısmen de olsa yavaş yavaş aşılabilir mi sizce?

S.S: Hayır bununla aşılmaz. Bu iş yavaş ve ya hızlı olmaz. Çünkü burada birtakım bantleri var, uzun ve karmaşık bir mesele. Şiddet öyle bir şey ki kontrol edilemez, teorisi yapılamaz bir şey. Hala şiddet sarmalında olduğumuz için şiddet meselesini konuşmaya açık da değiliz. Samimiyet ve şeffaflık gerekiyor her şeyden önce. En azından tartışmayı kabul etmek, tartışmanın serbest zeminini yaratmak önemli tabii. Dünyada bu tartışma ilişkileri politik olarak kuruldu ve çoğu yerde şiddet sona erdi. Türkiye'de kurulamaması, o ayrı, bu ayrı vs. denilmesi bazı temel meseleleri konuşulamaz ve çözülemez kılıyor feministlerle

Kürt aktivistler arasında. Çünkü Kürt aktivistler sürekli bir acil mesele bağlamında tanınıyorlar. Feministler de şiddetin aciliyeti olmaz diyorlar. Sorduğunuz yönlü de tartışılması gerekir tabi ki en azından birbirini dinlemek durumundasın. Burada durum hakikaten bir körler-sağırklar diyalogu haline gelmiş durumda. Bu nedenle tam bir diyalog kurulamıyor.

Samimiyet ve şeffaflık feminist hareket için de geçerli. Feministlerin şiddete kapılıpılmış, verili kategorilerle değil, biraz cesaret ve yüzleşmeyle yaklaşımları gerekir sanki (gülüşmeler)

S.S: Yani bu sizin önyargınız, bilemiyorum. Ben bunu daha önceki makalemde de yazdım. Feministlerle Kürt kadın hareketi arasındaki mesele şiddetin teorize edilmesi ile ilgili bir meseledir diye yazdım aslında. Bence öyle, hala güncel ve aşılammış bir tartışma. Çünkü açık bir biçimde çok tartışılmadı. Mesela kadın ve şiddet konusunda bir Diyarbakır'da bir de İstanbul'da olmak üzere iki tane toplantı yapmıştık feministlerle Kürt kadın hareketi birlikte olarak. O toplantılarda şiddet epey kapsamlı tartışıldı ama sonuçsuz kaldı bu tartışmalar, pek bir yere varamadı.

Farklı alanlarda akademik çalışmalar yapan akademisyenler tarafından Kürt kadınları, kısmen de Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi üzerine çalışmalar yapıldı, kitaplar, makaleler yazıldı. Kürt kadınları epey bir çalışma nesnesi oldu aslında, ancak Kürdistan Kadın Hareketi kapsamlı bir şekilde ele alınmadı. Bu çalışmaların dışında ve ötesinde, Kadın Çalışmaları ve ya Toplumsal Cinsiyet Bölümlerinin, Kürdistan Kadın Özgürlük Hareketi'ni örgütsel bir yapı olarak ele alması, ilişkilendirilmesi, bu anlamda bir ortaklaşma oldu mu, nasıl oldu ve ya nasıl oluyor?

S.S: Akademi Kürt kadın hareketi üzerinden özel olarak neler üretti, bütün olarak ne yaptı diye çok yakından takip etmediğim için kesin bir şey söyleyemeyeceğim. Ama o alandaki ilk araştırmalardan birini yapan birisi olarak 1997 ya da 98'de savaşta çocuklarını yitiren Kürt ve Türk anneler araştırmasını yapmıştım. Ki daha önce bu araştırma veya benzerleri yoktu. Bunu da feminist metodolojiyi kullanarak yapmıştım. Oldukça ilginç deneyimlerim oldu. 4-5 il gezdim. Çünkü ilk kuşak PKK gerillaları, ölen gerillaların anneleri ile konuştum, şimdi üçüncü kuşak nerdeyse. Ondan sonra birçok araştırma gördüm, ama bu araştırmaların çoğu yüzeysel, betimleyici ürünler oldu. Çok kökten sarsan kapsamlı çalışmalar görmedim açıkçası. Ya olan biteni meşrulaştırıcı yada tam tersi karalayıcı, ne kadar lanet olduğunu anlatmaya çalışan çalışmalar oldu bunlar. Kürt kadın hareketinin temel bir analizinin, eleştirisinin yani içeriden bakarak temel bir eleştirisinin yapılabilmesini düşünmüyorum hala. Çünkü çok sıcak ve çok duygusal bir ortam var hala. Tepkiler veya duygusal bağlar, olumlu ya da olumsuz, hala canlı bir zeminde. Kürt kadın hareketi üzerine yapılan tek tek araştırmalar şöyle bir noktadadır diye bir profil çizilirse onun üzerinden tartışabilirim. Benim de eleştirilerim ve övgülerim var. Başardıkları bir takım şeyler de var; başaramadıkları çok temel meselelerde var, doğal olarak. Ama bunu Türkiye'deki kadın hakları hareketinin ve feminist hareketin engellediğini düşünüyorum.

Feminist hareket olarak bir duraklama dönemindeyiz ve bu duraklamayı aşabilecek en önemli itici güçlerden biri Kürt kadın hareketinin feminist hareketi harekete geçirici gücü olabilir. Çünkü feminist hareket artık sersemlemiş ve duraklamış durumda ama Kürt kadın örgütleri daha aktif, çok daha dinamik, daha genç ve tartışan aktivistler.

Çünkü feminist hareket olarak bir duraklama dönemindeyiz ve bu duraklamayı aşabilecek en önemli itici güçlerden biri Kürt kadın hareketinin feminist hareketi harekete geçirici gücü olabilir. Çünkü feminist hareket artık sersemlemiş ve duraklamış durumda ama Kürt kadın örgütleri daha aktif, çok daha dinamik, daha genç ve tartışan aktivistler. Örneğin beni burada bulup konuşuyorsunuz bunlar önemli şeyler... Bence bunun üzerine ciddi tartışmaların, atölyelerin yapılması gerekiyor. Kürt kadın hareketi çalışmaları bize ne diyor birilerinin bize bunu göstermesi lazım. Bizim de bunu tartışmamız lazım, mesela ben toparlayıp bir şeyler söyleyebilecek durumda değilim. Birisi oradan tutuyor, birisi buradan tutuyor tüm bunların toparlanması gerekiyor. Örneğin kimisi laf olsun diye bir şeyler yapıyor. Kürt kadınları tarafından da etkili analitik çalışmalar aslında çok yapılmadı.

Jineolojinin hedeflerinden biri de bu kapsamlı çalışmaları yapmak. Burada 30-40 yıllık bir kadın deneyimi var, eylemiyle-politikasıyla-kuramıyla-ideolojisiyle. Bu deneyimi parça parça veya belli boyutlarıyla ele alan birkaç çalışma olabilir ama bildiğimiz kadarıyla kapsamlı hiçbir akademik çalışma yok. Örneğin EZLN üzerine Türkiye akademisinde yazılmış onlarca makale varken Kürt gerillaları üzerine kapsamlı hiçbir çalışma yok.

S.S: Haksızlık bu. Bu konuda çok yazan var. Bir tek kadın gerillalar üzerine akademik bir şey yok, diyebiliriz. Feminist akademik bir bakış açısıyla bir araştırma yok. Ben görmedim. Çünkü hala dışı kapalı bir alan. EZLN üzerine çalışmak çok kolay. O uzakta! Fakat burası bizim bir parçamız. Oradaki yanlışlıklar bizim hayatımızı da etkiliyor, bizdeki körlükler onları etkiliyor. Bu kadar iç içe bir şey ki, kendini eleştirmek kadar zor bir şey bu. Çok isterim, Kürt kadın hareketi bir değerlendirme yapsa, önümüze bir şeyler koysa ve onu tartışsak. Şu eksik bu yanlış, bu da çok doğru diyebilesek.

Kadın çalışmaları alanının kurucularından birisiniz ve kadın hareketinin içerisindeyiz. Feminist kuramın modernleşmeci yaklaşımın kendisine getirdiği temel eleştiriler ve bunun pratikteki yansıması hakkında ne söyleyebilirsiniz? Feminizm beyaz Türkçülükle hesaplaştı dediniz. Feminist hareketin Kürt kadın hareke-

tine olan mesafesinde **Kemalizmle, modernleşmeci ideolojiden kopuşun yeterince gerçekleşmemesinin etkili olduğunu düşünüyor musunuz?**

S.S: Katılmam ona. O mesafeyi görüyorsunuz. Feminist hareketle Kürt kadın hareketi arasındaki mesafenin nedeni bence şiddet meselesidir. Öte yandan, bence Kemalizm tartışmasında söylenecekler, aşağı yukarı bütün boyutlarıyla söylenmiş ve bitmiştir. Yani yeni araştırmalar devam ediyor ama ana eksenler, ana eleştirel sözler söylendi. Yeni söylenecek çok bir şey yok bence. Modernleşmeci kadın hakları yaklaşımına feminizmin ne dediğini, feminizmin modernist yaklaşımı kırması gerektiği noktasını soruyorsanız modernist yaklaşımı kırması gerekmiyor feminizmin. Modernleşme herkese lazım. Bana göre Kürt Hareketi de modern- modernist bir hareket. Modernizmden kaçmak öyle kolay bir şey değil, kaçmak gerekmiyor da.

Türkiye'de bu tür kavram ve olgular çok üstten, yüzeysel ve dayatmalarla ilerleyen süreçlere dönüşebiliyor. Sizin "Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti" kitabınız da işlediğiniz gibi; Aydınlanmacı dar ideolojik çerçevede... Her şeyi eğitime indirgeme..

S.S: Ben aydınlanmaya da belli boyutlarda hiç karşı çıkmam, tam tersine çok gerekli görürüm. Aydınlanmadan olmaz, önce aydınlanacakmış, sonra aydınlanmayı eleştireceksin. Ama eğitim şart, hala şart, modernleşme şart, laiklik şart... Ama bunu o kadar tepeden inme, bir takım dar siyasi kadroların emir komuta zinciri içerisinde yapmaları yanlış. Fakat Türkiye'de modernistler kendi siyasi hareketlerini feministlere kapattılar mesela; siyasal örgütlerine, siyasal partilere feministleri sokmadılar. Kemalist kadınlarla çok tartışmalarımız, gerilimlerimiz oldu. Örneğin feminist diye bizi örgütsel tartışmalarına dahil etmezlerdi. Çok şeyler yaşandı bu konuda, çok gerilimler yaşandı. Bu nedenle aşama aşama Kemalistlerle feministler arasında büyük bir kopuş yarattı. Bir süreç, 1980'lerin sonlarından 90'ın başlarına kadar geldi; 95'ten itibaren Kemalistlerle feministler artık neredeyse ortak bir şey yapamaz hale gelmişlerdi. Kemalist kadınlar ayrılıp kendi örgütlerini kurdular. Çağdaş Yaşamı Destekleme, Haydi Kızlar Okula gibi devleti- toplumu modernleştirme çalışmaları vs. Tüm bunlar feminist hareketten kopuştan, feminizmi reddettikten sonraki süreçte ortaya çıkmıştır. Bence bu yeterince tartışılmayan önemli bir kopuştu. Bunu gerek "*Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*" kitabımda gerekse "*Birkaç Arpa Boyu...: 21. Yüzyıla Girerken Türkiye'de Feminist Çalışmalar*" adlı yaptığım derlemede yayınladığım makalede, yani "*Türkiye'de Kadın Hareketinin Politik Tarihsel Bağlam, Politik Gündem ve Özgünlükler*" makalesinde de yazmaya çalıştım. Feministlerle Kemalistler arasındaki siyasal kopuş çok önemli bir kopuştur. Feministler için geç kalmış bir kopuştu ama bu gecikmenin bir tarihi bagajı vardı. 90'lara kadar kopamamışlar, hatta 90'ların sonuna kadar devam eden bir ideolojik ilişki var. Çünkü Cumhuriyet hareketi kadınlara belli bir serbestlik alanı tanımış; özellikle kamusal alanda, eğitimde, çalışma hayatında falan. Ama öte yandan başka engellemeler yaratmış; özellikle siyasal yaşama katılmayı engellemiş. Bununla bir hesaplaşmak gerekir, -mirasımız, kadın hakları söylemi falan, "ama biz bu haklarımızı biliyoruz" söylemi çerçevesinde değil sorunlar.

Gerçekte başka bir şey yaşanan; aslında Türkiye'nin resmi ideolojisi Kemalizm değil muhafazakârlıktır. Kemalizm çok eskilerde kaldı artık. Şu anda önemli politik aktörler yok Kemalizm cephesinde. Ancak yeterince tartışma yapılmadı. Çünkü İslamcılar çıktı ve başka bir yerden Kemalizmi eleştirmeye başladılar. Kemalizmim erkek egemen bakışından İslamcılığın erkek egemen bakışına doğru kayış olmaya başladı. Ben "*Türk Modernleşmesinin Cinsiyeti*" kitabını bu meseleyi tartışmak için yazdım. Bununla hesaplaşmayanlar, yüzleşmeyenler var tabii. Eleştirel tek cümle duymak istemeyenler de var. Çünkü Kemalizm onların kutsalı; kiminin Muhammed, Allah kutsalı, kiminin o dönem Cumhuriyet'in kuruluş yılları kutsalı. Konuşamıyorsun; tartışmayı kabul etmiyor. Bunları bir kenara bırakmak lazım, ama feminist hareket içinde de bu konularda eleştirel bakan çok kişi var.

Kemalizm dar anlamıyla oryantalist ve modernist bir ideolojidir. Dolayısıyla Kürt kadınlarıyla ilgili çalışmalarda bu oryantalist ve modernist yaklaşımın izlerinin görüldüğüne siz de katılır mısınız?

S.S: Tabii tabii! Moderleşmeci erkek egemen bakışı tekrarlayan bir gövde var. O önemli değil, önemli olan onun dışında etkileyici ve önemli derinliğe sahip araştırma yapılabiliyor mu? Bence yapıldı. Orda eksik görüyorsanız bence en iyi tartışma konularından biri odur. Kürt kadın hareketi neyi eksik görüyor? Ben onu çok duymak isterim. Oradan bizim öğrenebileceğimiz bir şey var ve ona cevap vermek isterim.

Akademik feminizm ile aktivist feminist mücadele arasında da bir açığı var gibi. Kürt kadın hareketinden ziyade bu üçünün arasında bir iletişim kopukluğu var. Akademik alanda çok değerli akademik çalışmalar yapılıyor. Feminist mücadele bundan besleniyor. Kürt kadın hareketiyle beraber nasıl daha çok ortaklaştırılabilir? Sadece siyaset kurma-kuramama meselesi mi acaba?

S.S: Bence üniversitede üretilen feminist bilgiyle Türkiye'deki feminist hareket arasında bayağı bir ilişki var. Üretilen her şey anında paylaşılıyor, tartışılıyor. Ama Kürt kadın hareketiyle feminist kadın hareketi ve akademideki feminizm arasında hala mesafe var. Bu mesafe şimdilik kaçınılmaz görünüyor. Çünkü bazı kara delikler var, kör noktalar var. Onlar konuşulmuyor, görülmek istenmiyor, uzak duruluyor. Bazı tartışılmayan kutsal meseleler var. Türklük- Kürtlük, haklı savaş gibi birtakım meseleler var. Hem Kürt etnik kimliğinden, hem sol ideolojiden, hem feminizmden gelen meseleler var. Bence bunlar aşılmaz değil, ama daha samimi bir biçimde bir araya gelip konuşmak gerekiyor. Açık ki feminizm giderek güçsüzleşiyor. Kürt kadın hareketinin feminizme bir anlamda uzak durup da kendi etnik Kürt sorunuyla daha çok ilgilenmek durumunda olması ya da onu tercih etmesi feminizmi çok güçsüzleştirdi. Çünkü Feminist hareketin çok önemli bir damarıydı Kürt feministler. Partilerdeki ilk kota eğitimini – o zamanki parti hangisiydi hatırlamıyorum muhtemelen DEHAP'tu- daha kota nedir hiç bilinmiyordu uzun uzun kota eğitimi yapmıştık mesela. Çok kısa bir süre sonra tüzüğe o kota konulmuştu.

O zaman çok daha yakın çalışabiliyorduk. Bu kadar sert değildi ortam, ama şimdi çok sert.

Bunda feminist hareketin kendi içine kapanması, Avrupa'daki öncülerinden farklı olarak ilgi ve çalışma alanlarını darlaştırması, derin toplumsal sorunlardan kısmen soyutlamasının etkili olduğunu düşünüyor musunuz?

S.S: Avrupa'da bazı şeyler çoktan çözüldü. Devletin birtakım politikalarının cinsiyet körü olması aşıldı, cinsel özgürlük aşıldı, evlilik dışı- içi diye bir ayırım yok. Birçok yerde eş-cinsel evlilik bile çözülüyor, ama Türkiye'de öyle değil. Avrupa'daki feminizmin başarısı Türkiye'de olmadı. Türkiye'de feminizmin bir tek başarısı var o da kadına yönelik şiddet konusunu gündeme getirdi. Feminizmin bunun dışında çok başarılı olduğunu söyleyemeyiz; çünkü siyasal ortam çok sert. Feminist meselenin hep gidip kafasını çarptığı yerler çok derin demokrasi problemleridir Türkiye'de. Devletin demokratikleşmesi ile ilgili meselelerdir.

Türkiye'de feminizmin bir tek başarısı var o da kadına yönelik şiddet konusunu gündeme getirdi. Feminizmin bunun dışında çok başarılı olduğunu söyleyemeyiz; çünkü siyasal ortam çok sert. Feminist meselenin hep gidip kafasını çarptığı yerler çok derin demokrasi problemleridir Türkiye'de. Devletin demokratikleşmesi ile ilgili meselelerdir.

Fakat bu darlaşma feminizmin suçu değil. Çünkü feminizmin böyle bir siyasal atak yapabilmesi için o ülkede daha radikal demokratik eleştirel bir siyasi hareketin partner olması lazım. Sol demokratik kitle hareketlerin paydaşı, yoldaşı olabildiği zaman feminizm o ilişkileri kurabiliyor. Ama Türkiye'de feminizmin solla ciddi bir problemi var; solu bir türlü feministleştiremedi; CHP gibi düzen partisi bile feministleri içine almıyor; ödü kopuyor. Dolayısıyla feminizmi taşıyacak bir demokrasi hareketi yok Türkiye'de; soldan gelen bir demokrasi hareketi yok. Oysa ki dünyada feminizmin güçlendiği her yerde yükselen bir demokrasi hareketi oldu; başarıyı öyle sağladı; Türkiye'de o yok. Tam tersi, demokrasi siyaseti giderek kapandı, giderek ortam savaş ortamına döndü, o nedenle Kürt siyasetiyle de çok yakın ilişki kurulamadı. Yine Kürt siyaseti feminizmden çok şey öğrendi, feminizm de onlardan çok şey öğrendi. En azından kendine eleştiri aynasında bakmayı öğrendi. Ama bunlar yeterli değil. Hem Kürt hareketini hem feminizmi bir araya getirip bir siyasal bağlamda ilişkilendirecek olan güçlü bir demokratikleşme siyaseti, radikal eleştirel bir kitle hareketi gerekli. İspanya'da Yunanistan'da olduğu gibi, İzlanda ve İrlanda'da olduğu gibi, Latin Amerika'da

Türkiye'nin bütününde bir genel muhalefet hareketi yok. Bu olsaydı hem feminizm hareketini hem Kürt siyasetini birlikte taşırdı ve ilişkilendirirdi. Bu olmayınca olmuyor, yapılamıyor. Feminizmin çıkmazı bu, feminizm kısmi bir harekettir. Genel, toplumsal yaşamın her kısmına eleştirel bir şey götüremez, cinsiyet ilişkilere odaklıdır; onun ötesinde detaylı bir devlet-demokrasi eleştirisi olamaz. Bu ancak başka siyasi hareketle ilişkilenebilecek bir şey.

olduğu gibi; ama Türkiye'de öyle bir şey yok. Türkiye'de siyasal sistem giderek kapanıyor. Giderek otoriterleşiyor, giderek eleştiriden kopuyor. Sol hiçbir zaman sol olamadı. Türkiye'nin bütününde bir genel muhalefet hareketi yok. Bu olsaydı hem feminizm hareketini hem Kürt siyasetini birlikte taşırdı ve ilişkilendirirdi. Bu olmayınca olmuyor, yapılamıyor. Feminizmin çıkmazı bu, feminizm kısmi bir harekettir. Genel, toplumsal yaşamın her kısmına eleştirel bir şey götüremez, cinsiyet ilişkilerine odaklıdır; onun ötesinde detaylı bir devlet-demokrasi eleştirisi olamaz. Bu ancak başka siyasi hareketle ilişkilenebilecek bir şey.

Bu süreci mücadele dinamikleri açısından, özellikle kadın mücadelesinin gidişatı noktasında nasıl değerlendiriyorsunuz?

S.S: Bu noktaya geldikten sonra onu konuşmak anlamlı değil, ama bu noktaya gelmede o eksikliklerin –İslami faşizm veya şoven adına ne koyarsan koy- bunun gelişmesinde meşrulaşmasında İslamcılığın bir siyasi bakış olarak kadın bedeni üzerinde gerçekleştirdiği bütün o sembolik siyasal egemenliğin büyük etkisi var. Bu dindarlık, bu başörtüsü, bu cinsel kontrol kolaylıkla kabul edilmeseydi bu kadar, bu konuda daha yaygın, güçlü bir mücadele verebilmiş olsaydık Kürtler, feministler, solcular herkes olarak hayat bugün daha farklı olurdu. Denseydi ki, “Kadınların cinsel özgürlüğü dokunulmazdır. Sana ne kiminle ne yaptığım? İster evli olurum, ister beş çocuk doğururum ister doğurmam”; bu görüş genel kabul görmüş bir şey olabilseydi, İslamcılık çok ciddi bir şekilde başka bir alandan gelişmek zorunda kalacaktı. Ama şimdi kadın bedeni üzerinden gelişti. Dolayısıyla bundan sonra ancak kadın bedeninin özgürleştirilmesi ile İslamcılık geriletilebilir; başka şeylerden eleştirerek gidebileceğimiz bir şey yok. Bundan sonra sadece mevcut diktatörlüğü ve devletin yeni formlarına karşı çıkararak var olabiliriz. Var olup olamayacağımız da ayrı mesele.

Burada da karşı durması gereken birincil kesim kadınlar aslında. Çünkü bu durum en çok ve özgün bir biçimde kadınları etkiliyor.

S.S: Hayır, bence artık “en çok” diye bir şey yok. Kadınlar, erkekler, çocuklar herkes topun ağzında. Her sınıftan insan, her ırktan, her etnisiteden insan topun ağzında. Hiçbir ayırım yok bence. Erkekler için de aynı şey. Parayla kandırıp uzman çavuş yapıyorlar, ondan sonra cenazesi geliyor. Erkeklerin üzerindeki savaşçılık yükü çok ağır bir şey. Erkekleri, orta sınıf beyaz Türkleri savaş daha çok tehdit ediyor; etkiliyor. Çünkü askere gidip savaşmak istemiyorlar.

Doğru ama kadınları daha özgün şekillerde etkilediği kesin. Mevcut haliyle zaten kadınların yaşam alanları daraltılıyorken...

S.S: Olabilir, tabi. Kadınlar için bence artık Sünni İslam “feminen”leşiyor. Kadınlara yaptırılıyor her türlü dini ibadet, ritüel... Kadınlar daha çok hacca gidiyor, kadınlar Kur-an kursuna gidiyor, kadınlar imam-hatibe gidiyor, kadınlar İslamcılığın sembollerini bedeninde kimlik olarak taşıyor. Kadınlara yaptırılıyor dinsel sembolleştirilme ve kamusal görünür kılma işleri. Dindarlık kadın işi; İslamcı erkekler ticaretle, parayla, devlet yönetimiyle ilgili, daha laik bir dünyada etkin aktörler haline dönüştü. O anlamda artık din kadın işi. Dini sürdürmek, Sünni İslamı sürdürmek kadın işi. Bunu kadınlara da kabul ettirdiler; çünkü kadınlar oradan kendilerine alan açıyorlar; daha aktif bir dünya sunuyorlar kadınlara. Kadınların daha kolay aktifleştirilmesi gibi kadınlara kültürel-ideolojik alanda öne çıkartan, kamusalık sağlayan bir şey sunuyor. Bu da bu kadınların bir anlamda bir yere kadar işine yarıyor. Aktifleştiriyor ama özgürleştirmiyor.

Daha saatlerce konuşmak isteriz ama artık bitirmemiz gerekiyor. Tekrar zaman ayırdığınız için teşekkür ederiz.

S.S: Devam ederiz sonraki sayılarda. Güzel keyifli bir tartışma oldu benim açımdan da. Umarım benim anlayışım değişmiştir, umarım sizin diliniz de değişmiştir. Birbirimizi anlayacak daha ortak dile kavuşmamız gerekiyor. Bunun için bu tartışmalar önemli.